

UVOD Evropa je kroz historiju bila simbol traženja smisla postojanja i usavršavanja sistema života i odnosa sa drugima. Evropa je bila nešto dragocjeno, dio onih koj je traže, vrijedno i važno za njih. U tom traganju za evropom, do tada samo prazni prostori dobivaju novi životni sadržaj, postaju prostorom smisla ljudskog življenja, napretka, sistema života i odnosa, promjena koje se događaju ljudima, historije ljudskog postojanja. Svi oblici integracija država na tlu Evrope bili su u cilju stvaranja boljih uslova za život. Tako je evropska unija, preko nekoliko integracija, postala cilj kojem teže sve države u Evropi pa i BiH. Kroz ovaj rad pokušat ću prikazati put kojim je stvorena Evropska unija sa posebnim osvrtom na našu državu.

U drugom dijelu rada govorim o značaju Dejtona i Brisela za Bosnu i Hercegovinu, te o izlasku Bosne i Hercegovine iz faze upravljanja krizom i ulaska u fazu tranzicije. Ovaj dio je također posvećen i svim evropskim inicijativama nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma te efektima koje su one izazvale u Bosni i Hercegovini i regionu. Objašnjavam i učešće Bosne i Hercegovine u evropskim integracijama, ostvarene rezultate, te aktuelne probleme na tom putu. Posebna pažnja je posvećena parafiranju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, detaljno su prikazani svi koraci na putu do punopravnog članstva, te dinamika približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Također su analizirane moguće prepreke i izazovi na putu ka Briselu.

Dalje, analizirani su ekonomski i politički kriteriji koje BH treba ispuniti kako bi pristupila Evropskoj uniji. Kroz analizu tranzicijskih indikatora, kriterija konvergencije i političkih pokazatelja, pokušat ću dati ocjenu makroekonomske i političke situacije zemlje i predvidjeti neophodne korake koje BiH treba poduzeti da bi zadovoljila uslove za njeno učlanjenje u EU.

Prve asocijacije na pomen EU-a su kvalitetniji život, bolji standard, mogućnost putovanja. Iako dominiraju pozitivne asocijacije, negativne takođe pokazuju izvjesnu izdržljivost: nepovjerenje, stalni ultimatum i previsoki zahtjevi.

Prvi konkretni efekti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH sa EU osjetiće se tek polovinom ove godine kada bi ovaj dokument trebao da bude i zvanično potpisan. Parafiranje je samo otvorilo vrata za pristup evropskim fondovima, viznim olakšicama, liberalnijem tržištu i primjeni standarda EU u obrazovnom sistemu BiH.

2. NASTANAK I RAZVOJ EVROPSKE UNIJE 2.1. Formiranje evropske ekonomske integracije

Ekonomska dimenzija evropskih integracionih procesa predstavlja do ukupnih promjena u svjetskom ekonomskom okruženju. Poznato je da se ovo „tranziciono“ vrijeme obilježava i kao vrijeme priprema za novi razvojni ciklus u kome se posebno izdvajaju dva pravca promjena - makroekonomske (međunarodna trgovina i međunarodni ekonomski odnosi) i mikroekonomske (industrijske politike i konkurencija). Kako istovremeno na evropskoj sceni imamo nacionalnu političku fragmentaciju, sa „suverenitetom“ kao glavnom kohezivnom snagom za mnoge zemlje, s jedne strane, i potrebu usmjeravanja domaćeg razvoja prema ritmu svjetske ekonomije, s druge strane, Hjučno pitanje u Evropi

postaje ili tradicionalni suverenitet ili integracija.

U ovom kontekstu posmatrana, EU kao model integracije predstavlja dobar primjer odgovora novom razvojnom konceptu. Naime, svjetski razvojni tokovi nametnuli su potrebu drugčijeg pristupa razvojnoj problematici. Prvo, sa globalizacijom ekonomskih tokova postalo je jasno da su klasične nacionalne države postale preuske za organizovanje privrede i brojne zahvate u oblasti rješavanja pojedinih pitanja ekonomskog razvoja. Drugo, novi pristup razvojnoj problematici mora računati sa multidisciplinarnom prirodom svakog problema. Prvi korak ka europskom ujedinjenju učinjen je 1948. godine osnivanjem Benelu>a, carinske unije Belgije, Holandije i Luxemburga. Francuska inicijativa s cijem rješavanja „njemačkog problema“ predstavlja da ji temelj regionalnim integracijama u Europi. Schumanov plan iz 1950. godine bio je korak ka principima supernacionalizma i funkcionalni pristup sektorskoj integraciji. Razradivši ovaj plan, Jean Monnet, otac evropske integracije, založio se za uspostavljanje Evropske zajednice za uglj i čelik. Ova integracija nastat će potpisivanjem Pariškog ugovora, 1951. godine, od strane 6 zemalja - Belgije, Holandije, Luxemburga, Italije, Njemačke i Francuske.

Slijedeći važan događaj u izgradnji evropskih integracija desio se 1955. godine u Messini na ministarskoj konferenciji zemalja - članica Evropske zajednice za uglj i čelik. Kako je tema bila budućnost evropske integracije, poziv je bio prosljeđen i Velikoj Britaniji sa namjerom da se priključi procesu kreiranja buduće Europe, međutim, taj poziv je odbijen. Inicijativa je potekla od zemalja Beneluxa koje su već imale iskustva sa carinskom unijom.

Na skupu u Veneciji, 1956. godine, prezentirana su dva dokumenta sa dva cilja - stvaranje sektorske integracije na polju atomske energije i ekonomske integracije, tj. zajedničkog tržišta. Sa tim ciljem pripremljeni su i prijedlozi Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (EUROATOM). Sa ova dva ugovora stvoren je pravni okvir za Rimski ugovor koji je potpisan 25. maja 1957. godine u Rimu i stupio na snagu 1958. godine. Mada se uobičajeno pod Rimskim ugovorom smatra Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici, vrijedi pomenuti da ga čine i do tada postojeći Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik i Ugovor o EUROATOM-u. Potpisnice ugovora bile su šest zemalja osnivača Zajednice za uglj i čelik.

Ugovorom se zabranjuje svaka diskriminacija na osnovu zemlje -porijekla što znači da se isti tretman mora dati proizvodima iz bilo koje zemlje koji cirkuliraju Zajednicom. Paralelno sa ovim, Rimski ugovor identifikuje nekoliko oblasti zajedničkog djelovanja:¹

- poljoprivreda
- transport
- socijalna politika
- politika odnosa sa kolonijama.

Sloboda kretanja roba i nediskriminacija - prvi stub na kojem počiva EEZ, bio je korak da se vanjska trgovina pretvori u unutrašnju, sa svim liberalizacijama i političkim odukama koje taj

proces podrazumjeva. Kao osnovni mehanizam za postizanje tog cilja precizirano je uspostavljanje carinske unije u Zajednici. U vrijeme formiranja prvih evropskih integracija U Zapadnoj Europi Velika Britanija je imala drugačije stavove i posebne interese. Naime, tradicionalno liberalistički nastrojenoj Velikoj Britaniji nije odgovarao momenat nacionalnosti prisutan u Evropskoj zajednici za ugalj i čelik i Evropskoj ekonomskoj zajednici. Velika upućenost na zemlje Komonvelta s jedne strane, kao i sve veća evropska orijentacija s druge strane, navele su Veliku Britaniju na ideju da se u Evropi formira jedna integracija „liberalnijeg tipa“, u kojoj bi ona mogla potpuno zadržati autonomiju u vođenju ekonomske politike, a istovremeno zadovoljiti «integracione zahtjeve» koji su se pred nju postavljali.

Tako je, prvenstveno na inicijativu Velike Britanije, kao reakcija na osnivanje EEZ-a, formirano Evropsko udruženje slobodne trgovine (EFTA) koje je od početka bio rezultat ne tako velikih integracionih ambicija niti nekog sistematski uređenog projekta. Cijeni se daje takvim tokom događaja Velika Britanija nastojala da sa jačom pregovaračkom pozicijom koja joj je omogućena vodećom ulogom u drugoj integraciji, pristupi i pregovorima o svom članstvu samoj EEZ.

Sigurno je da su ove činjenice u velikoj mjeri uticale kako na prrodu EFTA, tako i na tokove integracije u Zapadnoj Europi uopšte. Sam osnivački akt, Štokholmska konvencija (1960. godine) predviđela je stvaranje područja slobodne trgovine prvenstveno industrijskih proizvoda. Dakle, već na startu EFTA je određena kao organizacija čija je nadležnost ograničena na pje trgovinskih odnosa zemalja članica. U njen sastav ušle su: Velika Britanija, Danska, Austrija, Norveška, Portugal i Švicarska.

Neposredan povod za prvi zvaničan oblik saradnje između dvije integracione grupacije bilo je istupanje Velike Britanije i Danske iz članstva EFTA-e, odnosno njihov prijem u EEZ. Tada su preostale članice EFTA-e sklopile s EEZ Sporazum o stvaranju oblasti slobodne trgovine industrijskim proizvodima. Time je otvoren jedan novi proces približavanja integracije EFTA-e i EEZ koji će početkom 1984. godine, kada su konačno ukinuta i posljednja ograničenja u trgovini između ove dvije integracije i kada je ostvareno najveće područje slobodne trgovine na svijetu, rezultirati jednim novim aranžmanom između EFTA-e i EEZ, tzv. Luksemburškom deklaracijom. Njome je predviđeno stvaranje jednog „homogenog i dinamičnog evropskog ekonomskog prostora“. Kasnije usvajanje Jedinstvenog administrativnog dokumenta i Zajedničkog sporazuma o transportu, proširenje EEZ članicama EFTA-e i promjene prirode evropske ekonomske integracije (EEZ), uputit će ovu integraciju liberalnijeg tipa, bez supranacionalnih obilježja, sa visokim stepenom autonomije u vođenju ekonomske politike u zemljama članicama, na nove mostove saradnje sa EEZ i jače povezivanje ove dvije integracione formacije.

2.2. Od ekonomske zajednice do Evropske unije Desetogodišnji period EEZ (1958-1968) bio je period konsolidacije, odnosno realizacije Ugovora i donošenja zakonodavstva. Ovo se odvijalo sa zlatnim dobom stabilnog rasta i niskog nivoa zaposlenosti.

Ubrzani rast inflacije krajem 60-ih godina nije značajnije promijenilo sliku „zlatnog početka“ EEZ-a. Carine i druga kvantitativna ograničenja u trgovini unutar EEZ-a su ukinuta i prije predviđenog roka.

Važan događaj u razvoju evropske integracije predstavlja odluka (sa Japanom i Velikom Britanijom), krajem 50-ih, o uvođenju eksterne konvertibilnosti valuta što je uticalo i na razvoj međunarodog monetarnog sistema.

Na političkom planu biježe se tri pravca značajnih promjena - stvaranje Evropske političke koordinacije (EPC), Evropskog vijeća i prvi direktni izbori za Evropski parlament (1979. godine). Međutim, sve to nije ublažilo lošu sliku ekonomskog stanja u EEZ i krizu integracije. Čitav svijet se suočavao sa fenomenom stagflacije - kombinacije recesije i inflacije. EEZ je trebala radikalne promjene i akcenat je stavljen na sektore visoke tehnologije i rezultat je bio pokretanje više programa (ESPR, RACE, BRITE, EUREKA) kojima se evropska regionalna saradnja proširila izvan sfere trgovine. Uspostavljen je Evropski monetarni sistem (EMS), izvršena je budžetska reforma i kontrola troškova. Nakon toga javljaju se institucionalne reforme, 1984. godine u Evropskom parlamentu je usvojen nacrt Ugovora o Evropskoj uniji. Briselski samit 1985. godine da će saglasnost na Bijelu knjigu (Kompletiranje unutarnjeg tržišta), koja detaljno objašnjava preko 300 mjera koje treba poduzeti u cilju eliminisanja svih barijera unutar EEZ sa rokom do kraja 1992. godine. Riječ je o unificiranom konceptu koji uključuje i program harmonizacije i usklađivanja propisa i mehanizma i prijedloge vezane za monetarnu politiku.

Jedinstveni evropski akt (SEA), iz 1986 godine, bio je prva sveobuhvatna revizija Rimskog ugovora čija je motivacija bila isključivo ekonomska. Usvajanje Delors-paketa u Briselu 1988. godine i formiranje komiteta sa zadatkom da urad studiju izvodljivosti bio je najznačajniji korak u novoj historiji evropskih integracija koji će početi potpisivanjem Ugovora o Evropskoj uniji u Maastrichtu, 1992. godine.

Ugovor iz Maastrichta, koji se smatra i osnivačkim i revizijskim, predstavlja jedan od najznačajnijih evropskih ugovora. Taj značaj se ogleda u sljedećem: 2

- proglašava se Evropska unija (EU)
 - ustanovljava se nova struktura sa tri stuba EU
- a) Evropske zajednice - EZ (EEZ, EUROATOM i EZUČ - Evropska zajednica za ugljen i čelik)
- b) Zajednička vanjska i sigurnosna politika
- c) Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova
- ustanovljava se državljanstvo EU
 - ustanovljava se EURO kao jedinstvena valuta
 - jača se uloga Evropskog parlamenta
 - povećava se broj oblasti za koje glasa kvalifikovanim velikim činom

- ustanovljava se Odbor Regija
- stvarase „Kohezioni fond“
- uvodi se subsidijarnost kao ustavni princip

Naredno oblikovanje institucionalnog okvira EU utemeljeno je potpisivanjem Amsterdamskog ugovora, 1999. godine. Vrijedi spomenuti da ovaj ugovor nije stupio na mjesto ranijih ugovora, nego ih samo dopunio. Sam ugovor se sastoji iz četiri dijela koja tretiraju pitanja slobode, bezbjednosti i pravde unije i građanstva, efektivne i koherentne spoljne politike i institucionalna pitanja. Kriterijima iz Kopenhagena uspostavljeni su uslovi za članstvo u EU, od kojih poseban značaj pripada funkcionalnoj tržišnoj ekonomiji. Ugovorom iz Nice, 2001. godine, propagira se pojačana saradnja, kao mehanizam realizacije ciljeva predviđenih sa svim državama EU. Ugovor određuje red poteza za proširanje - zadovoljavanje političkih kriterija, implementacija zakona EU i, nakon ratifikacije sporazuma, pridruživanje EU.